

Sığınmacıların Gözaltına Alınmalarına İlişkin Standart ve Uygulanacak Ölçütler
Hakkında BMMYK İlkeleri¹
Şubat 1999

Giriş

1. BMMYK'nın görüşüne göre sığınmacıların gözaltına alınması doğal olarak arzu edilmeyen bir durumdur. Bu durum, tek yaşayan kadınlar, çocuklar, refakatsiz küçükler ve özel bir tıbbi ya da psikolojik rahatsızlığı bulunanlar gibi hassas gruplar sözkonusu olduğunda daha da artmaktadır. Keyfi şekilde gözaltına alınmaktan korunma özgürlüğü temel bir insan hakkıdır ve birçok durumda gözaltı uygulaması uluslararası hukuka ve uluslararası normlara aykırı olmaktadır.
2. Gözaltı konusunda büyük önem taşıyan bir nokta da 1951 Sözleşmesi'nin 31. Maddesi'dir². Madde 31, zulüm ülkesinden kaçarak doğrudan giriş yapan mültecileri, vakit geçirmeksizin ilgili makamlara başvurup yasadışı girişlerine veya ülkede yasadışı olarak bulunmalarına inandırıcı bir sebep göstermeleri şartıyla, bu yasadışı girişlerinden ya da bulunuşlarından ötürü cezalandırılmaktan muaf tutmaktadır. Bu maddede aynı zamanda, Akit Tarafların bu mültecilerin, hareketlerine **gerekli** olanların haricinde kısıtlama uygulamayacaklarını ve bu kısıtlamaların ancak ülkedeki statüleri belirleninceye ya da başka bir ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanabileceğini hükme bağlamıştır.
3. Bu Maddeye uygun olarak, gözaltı ancak **gerekli** durumlarda gerçekleştirilmelidir. Düzensiz şekilde "doğrudan" giriş yapan sığınmacıların gözaltına alınmaları otomatik şekilde gerçekleşmemeli ya da lüzumundan uzun süreli olmamalıdır. Bu hüküm sadece statüsü tanınmış mülteciler için değil aynı zamanda dosyaları karar bekleyen sığınmacılar için de geçerlidir çünkü mülteci statüsünün tanınması o kişiyi mülteci yapmaz; bu sadece statünün deklare edilmesidir. Yürütme Komitesi'nin Mülteci ve Sığınmacıların Gözaltına Alınmasına ilişkin 44(XXXVII) sayılı kararı, "**gerekli**" terimiyle ne kastedildiğini daha somut olarak incelemektedir. Bu karar aynı zamanda Devletlere gözaltının kullanımı ve gözaltına alınanlara sağlanması gereken belirli usul teminatları gibi tavsiyeler hakkında da kılavuzluk edecek ilkeler sağlamaktadır.
4. Madde 31 (1)'deki "**doğruca gelmek**" terimi sığınma aradığı ülkeye doğrudan menşei ülkesinden ya da korunmasının, güvenliğinin ve esenliğinin temin edilemediği başka bir ülkeden giriş yapan kişinin durumunu kapsamaktadır. Buradan da bu terimin aynı zamanda sığınma aramaksızın ya da almaksızın kısa süreli olarak bir ülkeden geçen kişinin durumunu da kapsadığı anlaşılmaktadır. "**Doğruca gelmek**" kavramı için kesinlikle sıkı bir zaman kısıtlaması uygulanamaz ve her olgu kendi esasları itibarıyla değerlendirilmelidir. Benzer şekilde, sığınmacıların özel durumları, özellikle de travma etkileri, dil sorunları,

¹ Bu ilkeler sadece sığınmacıların gözaltına alınması konusuna ilişkindir. Mültecilerin gözaltına alınmaları genelde ulusal hukukun kapsamına girer ve 1951 Sözleşmesi'nde bulunan ilke, norm ve standartlarla ilgili insan hakları belgelerine tabidir.

² Mültecilerin Hukuki Statüsü'ne İlişkin 28 Haziran 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi.

bilgi eksikliği, yetkililerden şüphe duyulmasına yol açacak geçmiş tecrübeler, güvensizlik hissi ve bu ve buna benzer şartların bir sığınmacıdan diğerine büyük farklılıkları gösterebileceği gerçeği gözönüne alındığında hiçbir zaman sınırlamasının mekanik olarak uygulanamayacağı ya da “**gecikmeksizin**” terimiyle eşleştirilemeyeceği açıktır. “**Geçerli neden**” ifadesi sığınmacının kaçışını gerçekleştirdiği şartların düşünülmesini gerektirmektedir. Bu ilkelerdeki “sığınmacı” terimi; talepleri bir prosedüre kabul ya da ön inceleme aşamasında bulunma anlamında düşünülen ya da mülteci statüsü belirleme prosedürü aşamasında bulunan kişilere uygulanır. Terim aynı zamanda iltica taleplerinin adli ve/veya idari mercilerde temyize götürülenlerin durumunu da kapsar.

5. Sığınmacılar çeşitli temel davranış standart ve normlarını belirleyen Uluslararası ve Bölgesel İnsan Hakları belgelerinin sağladığı korumadan faydalanma hakkına sahiptirler. Her Devlet, topraklarına girenleri kontrol etme hakkına sahiptir ancak bu haklar ulaşılabilir ve bireysel hareketleri düzenleyebilmeye yetecek ayrıntıyla hazırlanmış bir kanun çerçevesinde uygulanmalıdır. Sığınmacıların gözaltına alınmasının hukuka uygun olması ve keyfi olmaması için sadece ilgili ulusal hukuka değil Sözleşme'nin 31. maddesine ve uluslararası hukuka da uygun olması gerekir. Gözaltı işlemi ayrımcılık yapılmadan yerine getirilmeli; şartlar itibarıyla gerekli olmaya devam ettiğinin görülebilmesini teminen adli ve idari temyize tabii olmalı ve devamı için neden kalmadığında serbest kalma imkanı olmalıdır³.
6. Bu ilkelerin özellikle sığınmacıların gözaltına alınmalarıyla ilgili olmasına karşın, vatansız kişilerin gözaltına alınması⁴ konusunun da aydınlatılması gerekmektedir. Vatansız kişilerin çoğu sığınmacı olmamakla birlikte, BMMYK'nın bu grup ile ilgili resmi sorumlulukları olması açısından ve aynı zamanda uluslararası belgelerde yer alan, gözaltındaki kişilere uygulanacak temel standart ve davranış normlarının hem sığınmacılara hem de vatansız kişilere de uygulanabilir olmasından ötürü, bu ilkeler dizisine vatansız kişilerin de gözaltına alınmasıyla ilgili bir paragraf konmuştur. İkamet ettikleri ülkeleri terkeden vatansız kişilerin o ülkelere geri dönememeleri, bu kişilerin üçüncü ülkelerde keyfi şekilde ve gereğinden uzun süre gözaltında kalmalarına yol açmaktadır. Benzer şekilde, vatandaşı oldukları devletin, kişi yurt dışında bulunduğu sırada vatandaşlıktan çıktığı ya da çıkarıldığı gerekçesiyle kabul etmeyi reddettiği ya da kanıt gösterememeleri durumunda -ki bu da elde edilmesi zor bir unsurdur- vatandaşı olarak kabul edilmeyen bireyler de nereye gönderilecekleri sorununa cevap bulunamadığından gereğinden fazla uzun ya da süresiz şekilde gözaltında tutulmaktadırlar.

İlke 1: İlkeler Dizisinin Kapsamı.

³ İnsan Hakları Komisyonu'nun İletişim üzerine Görüşleri, No. 560/1993, 59. Oturum, CCPR/D/560/1993.

⁴ BMMYK'dan devletlere vatandaşlık mevzuatı veya vatansızlığa yol açan hareketlerle ilgili teknik yardım ve danışmanlık sağlaması istenmiştir. Yürütme Komitesi kararı No.78 (XLVI) (1995), Genel Kurul Kararı 50/152/1996. Aynı zamanda bkz. Vatansızlığa İlişkin Saha Ofis Faaliyetleri (IOM/66/98-FOM70/98)

Bu ilkeler dizisi gözaltı ya da gözaltına benzer bir durumda olan ya da böyle bir durumda olduğu düşünülen tüm sığınmacıları kapsar. Bu ilkelerin amaçları bakımından, BMMYK gözaltını şöyle tanımlamaktadır: **hapishane, kapalı kamplar, gözaltına alınanlar için kullanılan binalar ya da havaalanı transit bölgeleri dahil olmak üzere, hareket özgürlüğünün önemli şekilde kısıtlandığı ve bu sınırlı alanı terketmek için tek şansın o toprakları terketmek olduğu dar, şekilde çevrelenmiş ya da sınırlanmış bir yerde kapalı kalma.** Gözaltı ile, hareket özgürlüğü üzerindeki diğer kısıtlamalar arasında niteliksel bir farklılık bulunmaktadır.

Evlerinde ve ikametgahlarında sınırlamaya maruz kalmış olan kişiler genel olarak gözaltı kapsamında düşünülmezler.

Bir sığınmacının gözaltında olup olmadığı düşünülürken, sınırlamaların kümülatif etkisinin ve aynı zamanda bu sınırlamaların her birinin derece ve yoğunluğunun değerlendirilmesi gerekir.

İlke 2: Genel Prensiptir

Genel bir prensip olarak sığınmacılar gözaltına alınmamalıdır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesi uyarınca, sığınma arama ve sığınmadan yararlanma hakkı, temel bir insan hakkı olarak tanınmıştır. Bu hakkı kullanırken sığınmacılar sıklıkla bir toprak parçasına illegal yollardan girmek zorunda kalmaktadırlar. Ancak sığınmacıların durumu, bir ülkede yasal giriş formalitelerine uymak zorunda olmayabilen normal göçmenlerin durumundan köklü bir farklılık göstermektedir. Bu unsur, çoklukla sığınmacıların travmatik deneyimler geçirdikleri gerçeği ile birlikte, yasadışı giriş ya da bulunma gerekçesiyle hareket özgürlüğü üzerine kısıtlama konurken gözönünde bulundurulmalıdır.

İlke 3: Gözaltı için İstisnai Sebepler

Sığınmacıların gözaltına alınması yoluna, aşağıdaki sebeplere dayalı olarak, uluslararası insan hakları hukununun genel norm ve prensiplerine uygun ulusal hukukça açık şekilde düzenlenmiş olması kaydıyla istisnai olarak başvurulabilir. Bunlar temel insan hakları belgelerine dahil edilmiştir.⁵

Gözaltı uygulamasına gidilmeden önce diğer yollar değerlendirilmelidir. Gözaltı yerine benimsenebilecek uygun gözlem mekanizmaları (bildirim zorunluluğu ya da kefil gerekliliği gibi [Bkz. İlke 4]) bulunduğu, böyle bir alternatifin o olgu için etkili olmayacağına dair kanıt bulunmadığı sürece ilk önce uygulanmalıdır. Bu şekilde gözaltı uygulaması, tüm alternatifler tam olarak düşünüldükten sonra ya da gözetleme mekanizmalarının yasal ve meşru amaca ulaşmadığı gösterildiği takdirde gerçekleştirilmelidir.

⁵ Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Madde 9 (1), (ICCPR)
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Madde 37 (b), (CRC)
İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi, Madde 5 (1), (ECHR)
1969 Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 7 (2), (Amerika Sözleşmesi)
Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı, Madde 5, (Afrika Şartı)

Sığınmacıların gözaltına alınıp alınmasının gerekliliği değerlendirilirken, bunun mantıklı olup olmadığı ve ulaşılmak istenen amaçla orantılı olup olmadığı gözönüne alınmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde ise asgari süre içinde ve ayrımcı olmayan bir tarzda uygulanmalıdır⁶.

Gözaltının normalde önlenmesi gerektiği yönündeki genel kurala getirilebilecek istisnalar kanunla belirlenmelidir. Yürütme Kurulunun 44 (XXXVII) sayılı kararı uyarınca, gözaltı ancak aşağıdaki durumlarda gerekli olduğu takdirde uygulanabilir:

i) kimlik tespiti

Bu, kimliğin tespit edilemediği ya da ihtilafı olduğu durumlarla ilgilidir.

ii) mülteci statüsü ya da sığınma talebinin dayandırıldığı unsurların belirlenmesi.

Bu ifade, sığınmacının sadece sığınma talebinin temelini belirlemek için bir ön görüşme yapılması amacıyla da gözaltına alınabileceği anlamına gelir⁷. Bu, sığınmacıdan sığınma arama nedenine ilişkin gerçeklerin elde edilmesini içerir ve talebinin geçerliliği vb. diğer unsurların belirlenmesi boyutuna varmaz. Genel kuraldaki bu istisna bütün statü belirleme prosedürü ya da belirsiz bir süre boyunca kişinin gözaltında tutulmasını meşrulaştırmak için kullanılamaz.

iii) sığınmacıların seyahat ve/veya kimlik belgelerini tahrip etmeleri ya da sığınma talep etme isteğinde oldukları ülke makamlarını yanıltmak amacıyla sahte belge kullanmaları.

Ortaya konması gereken unsur, sığınmacının kimlik belirleme sürecine yardımcı olma yönündeki iyi niyet eksikliğidir. Sahte belge kullanan ya da hiçbir belgesi olmadan seyahat eden sığınmacılar sözkonusu olduğunda ise, gözaltı ancak yetkili makamları yanıltma eğilimi olması ya da yetkililerle işbirliğinin reddedilmesi durumunda kabul edilebilir olmaktadır. Ülkelerinde temin edemediklerinden dolayı belgesiz olarak giriş yapan sığınmacılar sadece bu yüzden gözaltına alınmamalıdır.

iv) ulusal güvenliğin ve kamu düzeninin korunması

Bu, sığınmacının, girmesine izin verilmesi gereken ülkenin kamu düzeni ya da ulusal güvenliği için risk teşkil edebilecek suç geçmişi ve/veya bağlantısı olduğunu gösteren kanıtların bulunduğu durumlarla ilgilidir.

Sığınmacıların yukarıda sayılanlar haricindeki nedenlerden ötürü, örneğin ilerde gelmesi muhtemel sığınmacıları caydırmaya ya da talepte bulunan sığınmacıların taleplerini takip etmelerini önlemeye yönelik bir politikanın parçası olarak gözaltına alınmaları mülteci hukuku normlarına aykırıdır. Gözaltı, ülkede yasadışı giriş veya bulunmaya karşı cezai yaptırım ya da disiplin uygulaması şeklinde kullanılmamalıdır. Gözaltının ayrıca, idari zorunlulukların yerine getirilmemesi ya da kabul merkezlerinde ya da mülteci kamplarında ikametle ilgili kurumsal kısıtlamalara uyulmaması gibi durumlarda uygulanmasından da kaçınılmalıdır. Kişinin gözaltından kaçması sığınma prosedürünün

⁶ Madde 9 (1), Madde 12, ICCPR

Madde 37 (b) CRC

Madde 5 (1)(f) ECHR

Madde 7 (3) Amerika Sözleşmesi

Madde 6, Afrika Şartı

44 Sayılı Yürütme Komitesi Kararı (XXXVII)

⁷ 44 Sayılı Yürütme Komitesi Kararı (XXXVII)

otomatik şekilde kesilmesine ya da menşei ülkesine geri gönderilmesine (zulüm riski olan yere geri göndermeme prensibine atıfla)⁸ yol açmamalıdır.

İlke 4: Gözaltı uygulamasına alternatifler

Statü belirleninceye kadar sığınmacının gözaltına alınması yerine alternatifler düşünülmelidir. Alternatifin seçimi, ilgili sığınmacının kişisel durumu ve mevcut yerel koşulların bireysel olarak değerlendirilmesiyle şekillenir.

Gözaltı uygulaması yerine getirilecek alternatifler şöyle sıralanabilir:

i) Gözetim

İmza yükümlülüğü: Sığınmacının gözaltı uygulaması haricinde tutulması statü belirleme prosedürü boyunca periyodik imza yükümlülüğüne uyması şartına bağlı olabilir. Salıverilme de sığınmacının kendisinin ve/veya sığınmacının yetkili makamlara düzenli olarak rapor vermesi, statü belirleme prosedürüne uyması ve duruşmalar ile resmi görüşmelere katılmasını temin etmesi beklenecek bir yakınının, bir sivil toplum kuruluşunun ya da topluluğun teminatı üzerine olabilir.

İkamet yükümlülüğü: Statüleri belirleninceye kadar belirli bir adreste ikamet etmeleri ya da belirli bir idari bölge sınırları içerisinde ikamet etmeleri şartıyla sığınmacılar gözaltına alınmayacaklardır. Sığınmacıların adreslerini değiştirmek ya da buldukları idari bölgenin dışına çıkmak için önceden izin almaları gerekir. Ancak bu yeniden yerleştirme uygulamasının en önemli hedefinin aile birleşmesini ya da akrabalarına yakınlığı kolaylaştırmak olduğu durumlarda mantığa aykırı şekilde uygulanmamalıdır.⁹

ii) Kefil sağlanması. Sığınmacıların, resmi görüşme ve duruşmalara devamlarından sorumlu olmak üzere bir kefil temin etmeleri istenebilir. Sığınmacının görüşme ve duruşmalara katılmaması durumunda çoğunlukla kefilden tahsil edilecek bir para cezası şeklinde ceza uygulanır.

ii) Kefaletle salıverilme. Bu alternatif, gözaltında bulunan sığınmacının teminat ve kefil sağlayarak kefaletle salıverilmek için başvurmasına olanak verir. Bunun sığınmacı için geçerli olabilmesi için sığınmacının bilgilendirilmesi ve miktarın önleyici olacak şekilde yüksek tutulmaması gerekmektedir.

iii) Açık merkezler. Sığınmacılar, belirli süreler dahilinde ayrılıp geri dönme izni alabilecekleri özel kolektif barınma merkezlerinde ikamet etmeleri şartıyla salıverilebilirler.

Bunlar detaylı alternatifler olmayıp sığınmacılara temel hareket özgürlüğünü sağlarken Devlet yetkililerine de sığınmacının nerede olduğuna dair bir dereceye kadar kontrol sağlamaktadır.

⁸ Uluslararası Koruma Alt Komitesi Notu EC/SCP/44 Paragraph 51 (c).

⁹ UDHR, Madde 16, Madde 12.

İlke 5: Prosedür dahilinde koruma¹⁰

Gözaltına alındığı takdirde sığınmacılar aşağıdaki asgari prosedür garantilerinden yararlandırılmalıdırlar:

(i) sığınmacılara herhangi gözaltı emri, nedenleriyle birlikte ve emirle bağlantılı olarak sığınmacının haklarını anlayabileceği terimlerle ve dille tam ve doğru olarak iletilmelidir.

(ii) sığınmacılar bir hukuki vekil tutma haklarıyla ilgili olarak bilgilendirilmelidirler. Mümkün olduğu takdirde ücretsiz hukuki yardım sağlanmalıdır.

(iii) Sığınmacı kararı, gözaltını uygulayan makamlardan bağımsız adli ya da idari bir organ nezdinde otomatik gözden geçirmeye tabii tutabilmelidir. Bunu sığınmacının ya da temsilcisinin katılma hakkı bulunduğu, gözaltı kararının devamının gerekliliğinin periyodik ve düzenli olarak gözden geçirilmesi takip etmelidir.

(iv) Sığınmacı kişisel olarak ya da temsilci vasıtasıyla, inceleme duruşmasında hürriyetin kısıtlanması durumuna karşı çıkma ve ortaya konan herhangi bulguyu çürütme imkanına sahip olmalıdır. Böyle bir hak sadece gözaltı kararı değil, davanın tüm yönleri için geçerli olmalıdır.

(v) Sığınmacıya yerel BMMYK Ofisiyle, mevcut ulusal mülteci organlarıyla ya da diğer kuruluşlar ve bir avukatla temasa geçme imkanı verilmelidir. Bu temsilcilerle özel olarak görüşme ve bu tür temaslar kurma hakkı sağlanmalıdır.

Gözaltı sığınmacının sığınma başvurusunu takip etme imkanlarına engel oluşturmamalıdır.

İlke 6: 18 Yaşından Küçüklerin Gözaltına Alınması¹¹

İlke 2’de belirlenen genel prensibe ve Mülteci Çocuklara İlişkin BMMYK İlkelerine de uygun olarak, **sığınmacı durumundaki reşit olmayan kişiler gözaltına alınmamalıdırlar.**

Bu bağlamda, Çocuk Hakları sözleşmesinin aşağıdaki özel kısımlarına özel atıf yapılmaktadır:

Devletlerin, çocukların her türlü ayrımcılık ya da statü, faaliyet, ifade edilen görüşler, ya da çocuğun ailesinin, yasal vasilerinin veya aile üyelerinin inançları temelinde

¹⁰ Madde 9(2) ve (4) ICCPR

Madde 37(d) CRC

Madde 5(2) ve (4) ECHR

Madde 5(2) Afrika Şartı

Madde 7(4) ve (5) Amerika Sözleşmesi

(XXXVII) 44 Sayılı Yürütme Komitesi Kararı

Herhangi bir Çeşit Gözaltı ya da Hapiste Bulunan Kimselerin Korunmasına İlişkin BM İlkeler Dizisi, 1988.

BM Hapiste Bulunan Kişilere Yapılacak Muamelelere İlişkin Asgari Kurallar, 1955.

¹¹ Bkz. Hürriyeti Kısıtlanan Gençlerin Korunmasına İlişkin BM Kuralları, 1990.

cezalandırılmadan korunmalarını temin edecek uygun tedbirleri almalarını gerektiren 2. Madde;

Taraf Devletler tarafından çocuklara ilişkin yapılacak her türlü harekette çocuğun yüksek menfaatlerinin birincil mülhaza olmasını gerektiren 3. Madde;

Çocuklara istekleri dışında ailelerinden ayrılmama hakkını veren 9. Madde;

Taraf Devletlerin mülteci statüsü talep eden ya da mülteci statüsü tanınan, refakatsiz olsun veya olmasın, reşit olmayan kişilere uygun koruma ve yardım sağlanmasını teminen uygun tedbirleri almalarını gerektiren 22. Madde;

Taraf devletlerin reşit olmayan kişilerin gözaltına alınması yoluna ancak en son çare olarak ve mümkün olduğunca kısa sürmek üzere başvurmalarını temin etmelerini gerektiren 37. Madde.

Refakatçisi olmayan çocuklar genel bir kural olarak gözaltına alınmamalıdır. Mümkün olduğu takdirde bu çocuklar halihazırda sığınma ülkesinde ikamet eden aile üyelerinin bakımına verilmelidirler. Bu mümkün olmadığında ise, yetkili çocuk esirgeme makamlarınca refakatçisi olmayan çocukların uygun barınma ve gözetim altına alınmalarını teminen alternatif bakım düzenlemeleri yapılmalıdır. Bir yandan uzun dönemli çözüm yolları aranırken çocukların hem beden hem de akli gelişimlerinin uygun şekilde devamını teminen çocuk bakım evleri gibi yerler gerekli tesisleri sağlayabilirler.

Çocukların aileleriyle birlikte bulunmaları durumunda gözaltına alternatif mümkün tüm seçenekler düşünülmelidir. Çocuklar ve onların bakımından birinci derecede sorumlu olan kişiler, gözaltının aile birliğini korumak için tek yol olması durumu haricinde gözaltına alınmamalıdır.

Eğer alternatiflerden hiçbiri uygulanamıyorsa ve Devletler çocukları gözaltına alıyorsa, buna Çocuk Hakları Sözleşmesinin 37. Maddesi uyarınca son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için başvurulmalıdır.

Sığınmacı çocukların havaalanlarında, göçmen merkezlerinde ya da hapisanelerde gözaltına alınması durumunda, hapis benzeri koşullar altında tutulmamalıdır. Bu çocukların gözaltından salıverilmeleri ve başka koşullar altında barındırılmaları için her türlü çaba gösterilmelidir. Eğer bu olanaksız ise, çocuklar ve aileleri için uygun olan kalacak yerlerde özel düzenlemeler yapılmalıdır.

Gözaltı sırasında, çocukların tercihen gözaltında tutuldukları yerin dışında bir yerde, eğitimlerinin salıverildiklerinde devam edebilmesini kolaylaştırmak için, eğitim görme hakları vardır. Çocuğun zihin gelişimi için gereken, ve stres ile travmasını azaltacak olan dinlenme ve oyun oynayabilme hakkından yararlanabilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Gözaltına alınan çocuklar, tıpkı yetişkinler gibi aynı prosedür ile ilgili minimum garantilerden (İlke 5’te listelenmiştir) yararlanabilirler. Refakatçisi olmayan çocuklar için, yasal bir vasi veya danışman atanmalıdır.¹²

İlke 7: Hassas durumdaki kişilerin gözaltına alınması

Gözaltına alınanların psikolojik durumları açısından gözaltının çok olumsuz olan etkileri dikkate alındığında, aşağıda sayılan hassas durumdaki¹³ (özel yardıma muhtaç) sığınmacılar için olası alternatiflerin düşünülmesi gereklidir:

Refakatçisi olmayan yetişkinler.

İşkence ya da travma kurbanları.

Akli veya fiziksel bozuklukları olan kişiler.

Yukarıda sayılan üç kategorinin kapsamındaki bireylerin gözaltına alınmaları halinde, bunun ancak ehil bir doktor tarafından, gözaltının kişinin sağlığını ve durumunu olumsuz etkilemeyeceğinin belgelenmesi yoluyla yapılması tavsiye edilir. Buna ek olarak, gözaltına alınan kişiler, konuyla ilgili profesyonel kişilerce düzenli olarak kontrol altında tutulmalı ve desteklenmelidir. Ve gerekli olduğu hallerde bu kişiler hizmetlere, hastanelere, tedavi için danışmaya ve benzeri şeylere ulaşabilmelilerdir.

İlke 8: Kadınların Gözaltına Alınması

Kadın sığınmacılar ve genç kızlar, özellikle refakatçisi olmadan gelenler gözaltı merkezlerinde kalmaya zorlandıklarında özellikle risk altındadırlar. Genel bir kural olarak, hamileliklerinin son aylarındaki hamile kadınların ve bebeklerini emziren kadınların özel ihtiyaçları nedeniyle gözaltına alınmalarından kaçınılmalıdır.

Kadın sığınmacıların gözaltına alındıkları yerler, eğer yakın akraba değilse erkek sığınmacılarından ayrı olmalıdır. Kültürel değerlere saygı göstermek ve gözaltı merkezlerinde kadın sığınmacıların fiziksel korunmalarını geliştirmek için kullanılan personelin kadınlardan oluşması tavsiye edilir.

Kadın sığınmacıların, cinsiyete dayalı ayırım yapılmaksızın¹⁴ yasal ve diğer hizmetlere ve özel ihtiyaçları ile ilgili belli hizmetlere¹⁵ ulaşmaları sağlanmalıdır. Özellikle jinekoloji ve doğum servislerine ulaşabilmeleri gereklidir.

İlke 9: Hiçbir Devletin Tabiiyetinde Olmayan (Vatansız) İnsanların Gözaltına Alınması

Herkesin bir milliyete mensup olma hakkı vardır ve mensup oldukları milliyetten keyfi olarak mahrum bırakılamazlar.¹⁶

¹² Çocukların dilini ve ve kültürünü bilen bir yetişkin de çocuğun alışkın olmadığı bir çevrede yalnız olmanın getirdiği stresi ve travmayı azaltabilir.

¹³ Pek çok bireyin iddialarını ifade edebilmelerinin kabul edilmesi gerekmesine rağmen, bu travma kurbanları için geçerli bir durum olmayabilir. Bu bireylerle ilgilenirken şahsi sorunları açık olamayabileceği için özen gösterilmelidir, ve akli bozukluğu olan bir kişinin veya yalnız olan ve şaşırılmış olan yaşlı mültecilerin durumunu değerlendirirken özen ve ustalık gerekmektedir.

¹⁴ Mülteci Kadınların Korunması ile ilgili BMMYK İlkeleri’ne bakınız.

¹⁵ Kadınlar, özellikle yalnız seyahat etmiş olanlar kaçışları öncesinde ve sırasında şiddete ve istismara maruz kalmış olabilirler ve danışmaya ihtiyaç duyabilirler.

¹⁶ Madde 15 UDHR. Bakınız EXCOM No. 78 (XL VI)

Hiçbir ülkenin yasaları altında vatandaş olarak kabul etmediği vatansız insanların, genel olarak gözetimindeki diğer insanların gördüğü standart muameleyi görme hakkı vardır.¹⁷ Vatansız olmak ve bunun sonucu olarak da seyahat belgeleri sorunu için otomatik olarak talepte bulunulabilecek bir ülke olmaması, belirsiz bir süre gözetiminde tutulmaya yol açmamalıdır. Vatansız olmak, salıverilmeye bir engel teşkil etmemelidir. Gözetim alan yetkililer, bu tür durumları yerinde ve zamanında çözmek amacıyla, bireyin hangi devlete geri dönebileceğine karar vermek için, vatandaşlık durumunu belirlemeyi ve tasdik etmeyi, veya yeniden kabullerinin düzenlenmesi için sürekli yaşadığı ülke ile görüşmeler yapmayı da kapsayan pratik adımlar atarak ellerinden geleni yapmalıdırlar.

Bu bakımdan ciddi güçlüklerin ortaya çıkması durumunda, BMMYK'nin vatansız insanlar için yetki alanındaki sorumlulukları altındaki uygun teknik ve danışma hizmetleri aranmalıdır.

İlke 10 : Gözetim Koşulları¹⁸

Sığınmacılar için gözetim koşulları, kişisel itibarına gösterilen saygı çerçevesinde insani olmalıdır. Bu koşullar yasa ile tanımlanmalıdır.

Bu tür kişilere yapılacak muamele standartlarıyla ilgili uluslararası hukukun uygulanabilir normları ve ilkelerine atıfta bulunulmuştur. Konuyla ilgili olanlar, 1988 Herhangi bir Çeşit Gözetim ya da Hapiste Bulunan Kimselerin Korunmasına İlişkin BM İlkeler Dizisi, BM Mahkumlara Minimum Standart Muamele Kuralları 1955, 1990 BM Özgürlüklerinden Mahrum Edilmiş Genç ve Çocuklar için Koruma Kurallarıdır.

Aşağıdaki noktalar özellikle vurgulanmalıdır:

- (i) İlke 7'ye uygun olarak tedavi edilmeleri için, gözetimin başlangıcında travma ve işkence kurbanlarının belirlenmesi için tarama.
- (ii) Kadın ve erkeklerin imkanlar ölçüsünde ayrılması; çocukların yetişkinlerden ayrılması (eğer akraba değilse)
- (iii) Sığınmacılar için farklı gözetim tesislerinin kullanımı. Hapishanelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Eğer farklı gözetim tesisleri kullanılmıyorsa sığınmacılar, mahkum edilmiş suçlulardan ve tutuklu mahkumlardan ayrı yere yerleştirilmelidirler. İki grup birbirine karıştırılmamalıdır;
- (iv) Arkadaşlar, akrabalar, dini, sosyal ve hukuk hizmeti verenler ile düzenli olarak bağlantı kurma ve onların ziyaretini kabul edebilme. İmkanlar, bu tür ziyaretleri

¹⁷ Madde 10 (1) ICCPR

Herhangi bir Çeşit Gözetim ya da Hapiste Bulunan Kimselerin Korunmasına İlişkin BM İlkeler Dizisi, 1988.

BM Hapiste Bulunan Kişilere Yapılacak Muamelelere İlişkin Asgari Kurallar, 1955.

1990 BM Özgürlüklerinden Mahrum Edilmiş Genç ve Çocuklar için Koruma Kuralları

¹⁸ Madde 10(1) ICCPR

Herhangi bir Çeşit Gözetim ya da Hapiste Bulunan Kimselerin Korunmasına İlişkin BM İlkeler Dizisi, 1988.

BM Mahkumlara Minimum Standart Muamele Kuralları 1955

1990 BM Özgürlüklerinden Mahrum Edilmiş Genç ve Çocuklar için Koruma Kuralları

kolaylaştırmak için kullanılmalıdır. M¼mk¼n olduğu durumlarda, bu t¼rden ziyaretler aksini gerektiren nedenlerin mevcut olmadığı durumlarda ¼zel olarak gerçekleşmelidir;

(v) Uygun tıbbi tedavi g¼rme firsatı, ve uygun olduğu yerlerde psikolojik danışma;

(vi) Ieride ve dışarıda g¼nl¼k dinlenme faaliyetleri yoluyla fiziksel egzersiz yapabilme firsatı;

(vii) Eğitimlerine ve mesleki eğitimlerine devam edebilme firsatı;

(viii) Dinlerinin gereklerini yerine getirebilme ve dinlerine uygun yemeklerin verilmesi firsatı;

(ix) Yatak, banyo, tuvalet gibi temel ihtiyaçlara ulaşabilme imkanı;

(x) (şikayet Prosed¼r¼) şikayetlerin g¼zaltına alan yetkililere direkt veya gizli olarak sunulabileceği şikayet mekanizmalarına ulaşabilme. Zaman limiti ve temyiz prosed¼rlerini de kapsayan şikayetlerle ilgili prosed¼rler g¼zaltındakilere farklı dillerde g¼sterilmeli ve kullanımı m¼mk¼n kılınmalıdır.

Sonuc

Sığınmacıların yasal olmayan yollardan girişleri nedeniyle dolaşım ¼zg¼rl¼klerinin kısıtlanması için g¼zaltının kullanılmasının artması; BMMYK, Sivil Toplum ¼rg¼tleri ve H¼k¼metlerin yanısıra diğer kurumlar için ¼nemli bir sorundur. Bu sorun açık bir sorun değildir ve bu ilkeler g¼zaltının kullanımında uygulanabilecek yasal standartlar ve normları açıklamıştır. Yasal olmayan girişlerle ilgili ¼lkelere ¼zg¼ sorunlara öz¼m arayan bir mekanizma olarak g¼zaltı uygulanırken uluslararası koruma rejiminin dayandığı temel ilkeleri baltalamaya hizmet edilmemesine b¼y¼k ¼zen g¼sterilmesi gerekmektedir.